

- сприяння розвитку ринку науково-технологічної продукції, збалансованому розвитку наукового, освітнього та виробничого потенціалів та ін.;

- використання позитивного синергічного ефекту інтеграції інноваційних зусиль економічних суб'єктів в межах певного рівня їх організації.

Для регіональних економічних систем втілення в практиці управління їх інноваційним розвитком означених принципів безумовно сприятиме зростанню їх інноваційного потенціалу та накопиченню можливостей виходу на світовий рівень інновацій.

УДК 330.15

ОЦІНКА ЕКОЛОГОМІСТКОСТІ ТЕХНОГЕННО НЕБЕЗПЕЧНИХ НАФТОГАЗОВИХ ПІДПРИЄМСТВ

Г. С. Степанюк

*ІФНТУНГ, вул. Карпатська, 15, м. Івано-Франківськ, Україна, 76019,
e-mail: gallystep@gmail.com*

У структурі промисловості України значну частку займають техногенно небезпечні підприємства, зокрема підприємства нафтогазового комплексу, на які припадає майже третина обсягів випуску продукції. Проблеми ефективної діяльності таких підприємств поглиблюються внаслідок старіння технологій та обладнання, зниження темпів відновлення і модернізації виробництва. Саме техногенно небезпечні підприємства за певних умов можуть призвести до виникнення надзвичайних ситуацій аварійного і катастрофічного характеру та пов'язаних з цим значних еколого-економічних втрат.

Найбільш реальні збитки економіці від екологічних порушень в результаті діяльності техногенно небезпечних нафтогазових підприємств відображає комплексний показник екологомісткості виробництва, який повинен враховувати екологічну ціну виготовлення продукції, включно із стадіями видобутку, транспортування і переробки сировини, складування і споживання готової продукції, утилізації і поховання відходів виробництва. У загальному вигляді такий показник може бути виражений формулою (1.1) [1]:

$$u = u_{\text{виг.}} + u_{\text{ен.}} + u_{\text{пост.}}, \quad (1.1)$$

де $u_{\text{виг.}}$ – екологічна ціна виготовлення продукції, включно із стадіями видобутку, транспортування і переробки сировини, складування готової продукції, утилізації і поховання відходів виробництва; $u_{\text{ен.}}$ – екологічна ціна споживання виготовленої продукції, включно її транспортування і збереження; $u_{\text{пост.}}$ – екологічна ціна постспоживчої стадії, тобто витрати на утилізацію відходів від споживання продукції, їх транспортування, поховання чи перероблення.

Розвиток економічних досліджень в екологічній області дозволяє враховувати вплив не тільки замикаючих екодеструктивних процесів, але й проаналізувати всі стадії виробництва і споживання товарів та послуг. Пропонується використовувати в економічних розрахунках показник “екологічної ціни” (екологомісткості) виробництва і споживання одиниці

продукції (товарів, послуг, корисної роботи) в якості інтегральної оцінки процесів екодеструкції [1].

Показник “екологічної ціни” виробництва характеризується сумою екологічних витрат, пов’язаних з використанням природного середовища при виробництві і споживанні одиниці даної продукції. В екологічну ціну включаються виражені в економічній формі оцінки вилучених природних ресурсів (виключається можливість паралельного використання в інших виробництвах) і обсяг економічного збитку від порушення (забруднення) природних компонентів багатофункціонального використання (атмосферне повітря, водні ресурси та ін.) в розрахунку на одиницю продукції (товарів, послуг, корисної роботи) на стадіях її виробництва і споживання [1].

Для економічної оцінки впливу техногенно небезпечних підприємств нафтогазового комплексу на довкілля представляється доцільним розраховувати складові показника “екологічної ціни” окремо на всіх стадіях виробництва продукції. Це має значення для вирішення кількох практичних завдань, наприклад, визначення “екологічно гарячих” ланок “життєвого циклу” продукції техногенно небезпечних нафтогазових підприємств, починаючи від розвідки родовищ, закінчуючи переробкою нафти і газу. За аналогією з економічними оцінками ресурсів і середовища при оцінці показника “екологічної ціни”, крім узагальнюючого показника, пропонується враховувати його дві складові: показник природомісткості (вартісна оцінка природних ресурсів на одиницю продукції) і показник збиткомісткості (величина збитку на одиницю продукції). Вихідною базою при визначенні показників екологічної ціни (природомісткості, збиткомісткості) будуть слугувати існуючі методики економічної оцінки природних ресурсів і визначення економічного збитку від процесів прямого впливу на середовище.

Щодо показника збиткомісткості, то виникає питання, які саме витрати екологічного характеру складають величину економічного збитку. Систему негативного впливу діяльності підприємства на природне середовище і зворотного негативного впливу порушеного в результаті цієї діяльності середовища на підприємство супроводжують економічні витрати в сумі збитку від екологічних порушень і витрати на відвернення потенційних порушень (природоохоронні витрати) [2]. Зв’язок останніх витрат з екологічними порушеннями зворотній: чим вони більші, тим менше руйнується природне середовище. Витрати на відвернення екологічних порушень не входять в поняття збитку. Такі екологічні витрати доцільно розраховувати окремо і враховувати їх при обґрунтуванні альтернативних проектів еколого-економічного реінжинірингу техногенно небезпечних нафтогазових підприємств.

Отже, для розрахунку показника збиткомісткості необхідно враховувати сумарні екологічні витрати, які безпосередньо викликані техногенними порушеннями в результаті діяльності суб’єктів господарювання, тобто визначається величина збитку від прямого і побічного впливу на природне середовище.

Список використаних джерел

1. Мельник Л. Г. Использование показателей эколого-экономических оценок в решении хозяйственных задач / Л. Г. Мельник // “Вісник СумДУ. Серія Економіка” – 2007. – №1. – Т.2. – С. 18-33.

2. Рюмина Е. В. Ущерб от экологических нарушений: больше вопросов, чем ответов / Е. В. Рюмина // “Экономика природопользования”. – 2004. – №4. – С. 55-65.